

SELETUSKIRI
regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Erakorraline investeeringutoetus sealihatootjatele sigade Aafrika katku ennetamiseks ” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Erakorraline investeeringutoetus sealihatootjatele sigade Aafrika katku ennetamiseks” eelnõu (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse § 2¹ lõike 1, § 2² lõike 2 ja § 11 lõike 1 alusel. Eelnõu koostamisel on arvestatud Euroopa Komisjoni teatise „Suunised põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades antava riigiabi kohta“ (ELT C 485, 21.12.2022, lk 1–90) (edaspidi *riigiabi suunised*) tingimusi.

Sigade Aafrika katk (edaspidi *SAK*) on eriti ohtlik loomataud ja selle levik toob kaasa suure majandusliku kahju. Tegemist on väga nakkava kodu- ja metssigade viirushaigusega, mida iseloomustab palavik, verejooksud, põletikulised muutused elundites ning suur suremus. Haiguse tekitajaks on viirus, mis levib eelkõige loomade omavahelise otsese kontakti teel, samuti korjaste, kõikide haigustekitajaga saastunud esemete, transpordivahendite, loomasööda jm vahendusel. SAK-i teised loomaliigid ega inimene ei nakatu, kuid nad võivad viirust edasi kanda. SAK-ile puudub ravi, samuti pole taudi ennetamiseks tõhusat ega ohutut vaktsiini.

Taudi korral rakendatakse erinevad tauditõrje meetmed loomade hukkamisest kaubandus- ja ekspordipiiranguteni. SAK-i tõrjemeetmed on erineva tasemega piirangutsoonides peetavate sigade ja neilt pärit saaduste, samuti metssigade ja neilt pärit saaduste turustamise suhtes erinevad. Piirangutsoone on kolm: I-tase, mis piirneb taudistunud alaga, II-tase, kus SAK on levinud metssigade populatsioonis ja III-tase, kus on SAK-i juhtumid peetavatel sigadel.

SAK-i puhkemisel loomapidamisettevõttes kehtestatakse kitsendused tabandunud ettevõtetele ning pädeva asutuse korraldusel hukatakse kõik selle loomapidamisettevõtte sead. Nakatunud loomapidamisettevõtte ümber kehtestatakse kaitsetsoon puhangukohast 3 km raadiuses ning järelevalvetsoon puhangukohast 10 km raadiuses. III tasemega piirangutsoonist on sigade ettevõttest välja ja sisse liikumine lubatud vaid eritingimustel, vajadusel rakendatakse täiendavaid bioturvalisuse meetmeid. Loomapidamisettevõttes viiakse läbi täielik puhastus ja desinfektsioon. SAK-i nakatunud sigade liha ei tohi kasutada toiduks ka siis, kui liha töödeldakse. Nakatunud sea tapmine ega tema liha edasine käitlemine ei ole võimalik, ilma et SAK-i viirus jõuaks keskkonda.

Käesolevaks ajaks on SAK Euroopas levinud juba rohkem kui kümnes liikmesriigis, sh Eestis. Esmakordselt diagnoositi SAK Eestis metssigadel 2014. aastal. Taud sai alguse Lõuna-Eestist ja levis metssigade populatsioonis kiiresti üle Eesti, jättes puutumata ainult Hiiumaa. 2015. aastal diagnoositi esimene SAK juhtum kodusigadel ning perioodil 2015–2017 oli kodusigade taudipuhanguid kokku 27. Kodusigade taudipuhanguid diagnoositi veel aastatel 2021 ja 2023. Kokku hukkus või hukati perioodil 2015–2023 ligikaudu 54 tuhat kodusiga. Enne esimest kodusigade SAK-i puhangut oli Eestis sigu üle 360 tuhande ja 2016. aasta lõpuks oli sigade arv langenud 266 tuhandeni. Samuti vähenes sigu pidavate majapidamiste arv ning märkimisväärselt just sigu pidavate kodumajapidamiste arv. Selle tulemusel langes Eesti sealiha isevarustuse tase alla 100%. Kümme aastat peale esimest kodusigade SAK taudipuhangut ei ole sealiha sektor taudieelsele tasemele jõudnud. Põllumajandusloomade registri andmetel pidas 2024. aasta lõpus sigu 83 loomapidajat, kellel oli kokku 285 tuhat siga. Sealiha isevarustuse tase oli 2024. aastal 72%.

2025. aasta 30. juunil diagnoositi taas SAK kodusigadel ning 2025. aasta septembri lõpuks oli taudipuhanguid kokku 11. Perioodil juuni kuni september 2025 hukkus või hukati Eestis üle 62 tuhande kodusea. Kuna SAK levik oli laialdane, siis I piirangutsooni jäi vaid Hiiumaa.

SAK puhang toob kaasa suure majandusliku kahju, mistõttu on oluline ennetada eriti ohtliku loomataudi jõudmist loomapidamisettevõttesse rakendades asjakohaseid bioohutuse meetmeid. Eestis on 146 loomapidamiskohta ehk loomapidamisettevõtet, kus 2025. aasta septembri lõpu seisuga pidas 92 loomapidajat 231 tuhat siga.

Tulenevalt eeltoodust taotles Regionaal- ja Põllumajandusministeerium Vabariigi Valitsuse reservist SAK-i ennetamiseks rahalisi vahendeid. Vabariigi Valitsuse 2025. aasta 31. juuli ja 21. augusti istungil otsustati Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile eraldada Vabariigi Valitsuse reservi sihtotstarbelistesse vahenditesse 1,5 miljonit eurot SAK-i ennetamise investeeringutoetuse rakendamiseks põllumajandustootjatele ning 1,5 mln eurot täiendavateks investeeringuteks seakasvatuseettevõtjatele loomakasvatushoonete kasutuselevõtuks kriisi lahendamisel.

Määruse eelnõu koostamisel on arvesse võetud loomapidamisettevõtete erinevat bioohutuse taset ja reaalselt ohtu uueks SAK puhanguks. Riigiabina hüvitatakse osaliselt, piiratud ajaperioodi jooksul, sihtotstarbeliselt, mõistlikult ja majanduslikult soodsaimal viisil tehtud või pooleli olevate tegevuste kulu SAK leviku ennetamiseks sigade pidamiseks ettenähtud loomapidamisettevõtetes ning tootmise jätkamiseks ja riskide hajutamiseks täiendavalt kasutusele võetud loomapidamisettevõtetes. Sealihatootjad, kes alles kaaluvad loomapidamisettevõtetes bioohutuse taseme tõstmiseks investeeringute tegemist ja soovivad toetust, saavad selleks kasutada „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ (edaspidi *strateegiakava*) sekkumise liik „Investeeringud“ sekkumist 1.11 „Loodusõnnetuste, ebasoodsate ilmastikutingimuste või katastroofide tagajärjel kaotatud põllumajandusliku potentsiaali taastamise ja ennetustegevuste toetus“, mille teine taotlusvoor avati 26. novembril 2025. aastal üksnes sealihatootjatele. Strateegiakava alusel antava abiga hüvitatakse osaliselt eriti ohtliku loomataudi, leviku ennetamiseks tulevikus tehtavate tegevuste kulu.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna valdkonnajuht Janeli Tikk (625 6299, janeli.tikk@agri.ee) ja sama osakonna nõunik Liina Jürgenson (625 6270, liina.jyrgenson@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegi Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Jaana Lepik (5669 1973, jaana.lepik@agri.ee). Keeleliselt toimetas eelnõu Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Laura Ojava (625 6523, laura.ojava@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu koosneb kuuest peatükist ja 13 paragrahvist.

Eelnõu §-s 1 kehtestatakse määruse reguleerimisala. Määrusega kehtestatakse SAK-i ennetamiseks erakorralise investeeringutoetuse (edaspidi *toetus*) andmise ja kasutamise tingimused ning kord.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse riigiabi andmise tingimused. Toetust antakse komisjoni teatise „Suunised põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades antava riigiabi kohta“ (ELT C 485, 21.12.2022, lk 1–90) (edaspidi *riigiabi suunised*) II osa jao 1.2.1.3 kohase riigiabina SAK leviku ennetamiseks tehtud kulude osaliseks hüvitamiseks. Nimetatud jao kohaselt saab loomataudide leviku ennetamise kulude katmiseks anda abi põllumajandusliku esmatootmisega tegelevatele ettevõtjatele. Eelnevast tulenevalt saavad seda toetust taotleda füüsilisest isikust ettevõtjad (edaspidi *FIE*) või juriidilised isikud, kes tegelevad Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi *ELTL*) I lisaga hõlmatud põllumajandustoodete esmatootmisega seakasvatuse tegevusvaldkonnas.

Riigiabi suuniste kohaselt võib abi anda seoses taudidega, mis on nimetatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2016/429¹ artikli 5 lõikes 1 esitatud loomataudide loetelus. Selles loetelus on toodud ka SAK. SAK leviku ennetamiseks, tõrjeks ja likvideerimiseks on liidu tasandil ette nähtud programm, millega ühtlasi on täidetud riigiabi suuniste punkti 361 alapunktis b sätestatud nõue.

Eelnõu §-s 3 sätestatakse toetatav tegevus.

Eelnõu § 3 lõikes 1 sätestatakse, millistele SAK leviku ennetamiseks ning bioohutuse suurendamiseks tehtud või tehtavate tegevustele toetust antakse. Toetust antakse riigiabi suuniste punkti 370 alapunkti a kohaselt bioturvameetmetega seotud kulude hüvitamiseks.

Selle määruse tähenduses loetakse bioohutuse suurendamiseks SAK leviku ennetamisel tehtud või tehtavateks tegevusteks:

1) loomapidamisettevõttes põllumajandusloomade pidamiseks ettenähtud või loomapidamisettevõtet ümbritseva aia ostmine ja vajaduse korral paigaldamine – loomapidamisettevõtet ümbritsev aed on üks võimalikest bioohutusmeetmetest, mis aitab ära hoida SAK levikut, takistades loomapidamisettevõtet ümbritsevale alale mets- ja koduloomade pääsemist. Aia paigaldamise hulka loetakse ka selle paigaldamiseks vajalikud pinnasetööd. Loomapidamisettevõtet ümbritseva aia osaks loetakse ka väravad või tõkkepuud ning selle liigutamiseks vajalikud seadmed või infotehnoloogilised lahendused. Samuti toetatakse loomapidamisettevõtte olemasoleva aia ümberehitamist, kui see on kulunud ja kaotanud oma senise tõhususe takistada ligipääsu territooriumile. Samas ei ole abikõlblik loomapidamisettevõttesse sigade sulu või aediku ostmine ning paigaldamine, sest kui põllumajandustootjad tegelevad sigade pidamisega, siis on sigade sulu või aediku ostmine ning paigaldamine tavapärane tegevuskulu;

2) konteineri või soojaku (edaspidi koos *ehitis*) ehitamine ehitusseadustikus sätestatud tingimustel ja korras (edaspidi *ehitamine*) – konteiner on vajalik eelkõige korjuste hoiustamiseks ja soojak, et oleks olemas vajalikud riietus- ja pesuruumid töötajatele eesmärgiga tagada hügieeninõuete täitmine, mis on bioohutuse suurendamisel olulise tähtsusega. Samuti on lubatud töötajate hügieeninõuete täitmise tagamiseks riietus- ja pesuruumide kaasajastamine, kui nimetatud ruumid on kulunud ja ei võimalda piisavalt tõhusalt hügieeninõudeid täita;

3) masina, seadme või muu asja ostmine – toetatakse sellise masina, seadme või muu asja ostmist, mis aitavad suurendada bioohutust ja on ostetud eesmärgiga ennetada SAK levikut põllumajandusloomade pidamiseks ettenähtud loomapidamisettevõttes. Näiteks masinaks või seadmeks võib olla pesemis- või desinfitseerimismasin või seade (pesurid, motopritsid, desovannid, desomatid jms) või kinnine söötmissade, mis takistab viiruse jõudmist loomasööta või sööda termilise töötlemise seade, mis hävitab võimaliku haigustekitaja söödas. Muuks asjaks loetakse üldjoontes terviklahendused, mis ei ole ehitise ehitusseadustiku tähenduses nagu näiteks konteinerid korjuste hoidmiseks või desobarjäär või erinevad pesemis- või desinfitseerimise pritsimislahendused vms. See tähendab, et muuks asjaks loetakse need bioohutuse suurendamise eesmärgil ostetud asjad või terviklahendused, sealhulgas konteiner ja soojak, mis ei ole seade, masin või mida ei loeta ehitiseks ehitusseadustiku tähenduses.

Eelnõu § 3 lõikes 2 sätestatakse, et toetust antakse selliste tegevuste elluviimiseks, mis on suunatud loomapidamisettevõttesse, mis on registreeritud põllumajandusloomade registris ja kus peetakse sigu. Seega toetatakse investearingute tegemist sigade pidamiseks ettenähtud loomapidamisettevõttesse. Kui toetuse taotlejal on põllumajandusloomade registris registreeritud loomapidamisettevõtteid, siis peab olema esitatud ka teatis (välja arvatud SAK puhangu tõttu) sigade pidamise kohta. Kui toetuse taotlejal on SAK puhangu tõttu sead hukkunud või hukatud, peab teatis sigade pidamise kohta olema esitatud hiljemalt tegevuse täieliku elluviimist tõendava

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/429, loomataudide kohta, millega muudetakse teatavaid loomatervise valdkonna õigusakte või tunnistatakse need kehtetuks (loomatervise määrus) (ELT L 84, 31.3.2016, lk 1).

dokumendi esitamisele vahetult eelnenud kuu viimase päeva seisuga. See toetus on ette nähtud üksnes SAK leviku ennetamiseks ning bioohutuse suurendamiseks tehtud või tehtavate tegevuste hüvitamiseks.

Eelnõu § 3 lõikes 3 sätestatakse, et pärast 2025. aasta 30 juunit taotleja sigadel puhkenud SAKi tõttu sigade pidamiseks kasutusele võetud loomapidamisettevõtetes bioohutuse suurenemiseks vajalike investeeringute tegemist toetatakse vaid siis, kui see loomapidamisettevõtte on kas toetuse taotleja omandis või tal on õigus seda kasutada asjaõigusseaduse või võlaõigusseaduse alusel vähemalt kolm aastat arvates toetuse taotluse esitamisest. 30. juuni 2025. aastal on valitud seetõttu, et siis said alguse SAK puhangud 2025. aastal ja tekkis reaalne vajadus sigade pidamiseks täiendavate loomapidamisettevõtete kasutuselevõtuks. Loomapidajad, kelle loomapidamisettevõttes diagnoositi SAK, pidid oma loomapidamisettevõtteid teatud perioodiks sulgema. Samas kui põhikari jäi SAKist puutumata ja tootis põrsaid edasi, tuli leida alternatiivseid lahendusi, et SAKist puutumata loomi mitte hukata. Kuigi Eestis leidis konserveeritud loomapidamishooneid, mida oli võimalik selle olukorra lahendamiseks kasutusele võtta, vajasid need hooned hädapäraseid investeeringuid, muuhulgas bioohutuse suurendamiseks. Riskide hajutamiseks ja tootmisega jätkamiseks on oluline, et kasutusele võetud hooned vastaks bioohutuse nõuetele. Samuti on oluline, et toetatakse investeeringut, mille kasutamise aeg ei ole lühiajaline ning loomapidamisettevõtet saaks eesmärgipäraselt kasutada ka järgnevatel aastatel. Seetõttu on sätestatud nõue, et toetuse taotleja peab tõendama oma õigust kasutada seda loomapidamisettevõtet, näiteks omandiõiguse, hoonestusõiguse, kasutusvalduse või üüri- või rendilepingu alusel vähemalt kolm aastat arvates toetuse taotluse esitamisest.

Eelnõu § 3 lõikes 4 sätestatakse, et tegevus on toetusõiguslik vaid juhul, kui:

- 1) sellega on enne taotluse esitamist alustatud või selle kohta on võetud siduvaid kohustusi ja
- 2) see lõpetatakse füüsiliselt ning kõik toetatava tegevusega seotud maksed on tehtud hiljemalt 31. detsembril 2026. aastal (31. detsember kaasa arvatud) ning
- 3) kõik toetatava tegevuse elluviimisega seotud dokumendid peavad olema esitatud hiljemalt 31. detsembril 2026. aastal.

Riigiabi suuniste punkti 55 alapunkti g kohaselt ei pea käesoleval abil olema ergutavat mõju või sellel loetakse ergutav mõju juba olevat. Seetõttu on erandina tavapärastest riigiabina antavatest toetustest lubatud seda toetust anda ka enne taotluse esitamist alustatud ja elluviidud tegevuse hüvitamiseks. Seega antakse toetust põllumajandustootjatele, kes on juba tegevusega alustanud või selle ka enne toetuse taotluse esitamist lõpetanud, kuid siiski tingimusel, et toetatava tegevuse elluviimisega ei ole alustatud enne 30. juunit 2025. aastal. Toetatava tegevuse toetusõiguslikkuse perioodi algusaega on selgitatud eelnõu § 3 lõike 3 selgitava osa juures.

Siduvate kohustuste all on mõeldud seda, et toetuse taotleja on võtnud siduvaid lepingulisi kohustusi, näiteks tellinud seadmed, maksnud seadme eest, sõlminud ehitustöö tegemiseks lepingu või teinud makseid ehitustööde tegemise eest. Toetuse taotleja peab siduvate kohustuste võtmist tõendama asjakohaste dokumentidega nagu sõlmitud leping, maksekorraldus vms dokument, mis tõendab toetatava tegevusega seotud siduva kohustuse võtmist.

Eelnõu §-s 4 sätestatakse toetuse vorm, määr ja suurus.

Eelnõu § 4 lõikes 1 sätestatakse, et toetust antakse riigiabi suuniste kohaselt tegelikult tekkinud abikõlblike kulude hüvitamisena. Kuigi riigiabi suuniste punkti 372 kohaselt on reeglina lubatud ennetustegevusteks anda abi subsideeritud teenustena ning maksta ennetus-, tõrje- ja likvideerimismeetmete osutajale, siis selle toetuse puhul kasutatakse samas punktis ettenähtud erisust ning abi makstakse otse abisaajale tegelike kulude hüvitamisena, esitades abi andvale asutusele tõend kantud kulude kohta. Erisuse kasutamine on põhjendatud, sest selleks toetuseks ettenähtud eelarvelisi vahendeid on oluliselt vähem, kui tegevusi, mida oleks vaja bioohutuse suurendamiseks ning SAK-i leviku vältimiseks rahastada. Seega antaksegi seda toetust tekkinud

abikõlblike kulude hüvitamisena tagamaks, et tegevusi on tehtud just seal, kus peetakse sigu ning on risk SAK-i puhanguks ja levikuks.

Eelnõu § 4 lõikes 2 sätestatakse, et toetust antakse kuni 60% toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.

Eelnõu § 4 lõike 3 kohaselt on minimaalne võimalik toetuse määr 15% toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest. Minimaalse võimaliku toetuse määra eesmärk on tagada, et toetuse andmisel kaasneks ergutav mõju. Kui toetus moodustab toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest vähem kui 15%, siis puudub toetusel ergutav mõju ja toetuse taotlejal on tõenäoliselt võimalik viia tegevused ellu ka ilma toetuseta.

Eelnõu § 4 lõike 4 kohaselt on toetuse maksimaalne suurus ühe loomapidamisettevõtte kohta 200 000 eurot, kuid mitte rohkem kui 400 000 eurot ühe toetuse taotleja kohta. Leevendamaks survet piiratud eelarvele ja võimaldamaks rohkematel loomapidajatel toetust saada on sätestatud toetuse maksimaalne suurus toetuse taotleja kohta. Loomapidamisettevõtteks loetakse loomapidamisettevõtet veterinaarseaduse § 24 lõike 1 tähenduses. Kõnealuses lõikes on silmas peetud neid loomapidamisettevõtteid, mis oli taotlejal kasutuses enne 30. juunit 2025. aastal või kui tegemist on uue seakasvatajaga, siis tema puhul uue kasutusse võetud loomapidamisettevõttega.

Eelnõu § 4 lõike 5 kohaselt on toetuse maksimaalne suurus 250 000 eurot sellise loomapidamisettevõtte kohta, mille toetuse taotleja võttis kasutusele pärast 30. juunit 2025. aastal, sest tema sigadel diagnoositi pärast 30. juunit 2025. aastal SAK. Pärast 30. juunit 2025. aastal täiendavalt kasutusele võetud loomapidamisettevõtete kohta on toetus suurem, sest investeeringu vajadus on mõnda aega kasutusest väljas olnud loomapidamisettevõttes suurem. Vaatamata ühe loomapidamisettevõtte kohta antavale suuremale toetusele ei anta ühe toetuse taotleja kohta toetust rohkem kui 400 000 eurot.

Eelnõu § 4 lõikes 6 sätestatakse, et toetuse maksimaalse suuruse arvestamisel ei võeta arvesse veterinaarseaduse § 24 lõike 1 kohaselt registreeritud loomapidamisettevõtte osadeks jaotamist pärast 30. juunit 2025. aastal. Sellega välditakse toetuse maksimaalse suuruse kunstlikku suurendamist. Juhul kui loomapidamisettevõtted on osadeks jaotatud, loetakse need loomapidamisettevõtted üheks ettevõtteks. Osadeks jaotamist hinnatakse loomapidamisettevõtte asukoha, täpsemalt asukoha koordinaatide järgi, mis olid kantud põllumajandusloomade registrisse seisuga 30. juunil 2025. aastal. Samas kui loomapidaja on pärast 30. juunit 2025. aastal saanud valmis uues asukohas loomapidamisettevõtte ja selle loomapidamisettevõtteks registreerinud, siis võetakse see loomapidamisettevõtte arvesse.

Eelnõu § 4 lõikes 7 sätestatakse, et taotleja ja taotlejaga ühte kontserni kuuluv ettevõtja või konkurentsiseaduse § 2 lõike 4 tähenduses valitseva mõju kaudu üksteisega seotud ettevõtjad loetakse üheks taotlejaks, kes saavad kokku toetust taotleda lõigetes 4 ja 5 sätestatud ulatuses, kusjuures lõigetes 4 ja 5 sätestatud summad võivad ühe toetuse taotleja kohta kumuleeruda. Seega seapidaja, kelle sigadel diagnoositi SAK pärast 30. juunit 2025. aastal, võib toetust saada nii kasutusele võetud loomapidamisettevõtte kui ka varasemalt kasutusel oleva loomapidamisettevõtte kohta kokku kuni 800 000 eurot.

Ühte kontserni kuuluvate isikute osas kohaldatakse äriseadustiku §-i 6, mille kohaselt, kui üks äriühing on teises äriühingus osanik või aktsionär ning omab seal häälteenamust, nimetatakse osalevat ühingut emaettevõtjaks ja ühingut, kus ta osaleb, tütarettevõtjaks. Emaettevõtja tütarettevõtjaks on ka ühing, kus häälteenamus on teisel tütarettevõtjal või tütarettevõtjatel üksinda või koos emaettevõtjaga. Tütarettevõtjaks on ka ühing, kus teine ühing (emaettevõtja) omab selle osaniku või aktsionärina lepingu alusel või ilma selleta valitsevat mõju. Emaettevõtja koos tütarettevõtjatega moodustab kontserni. Kontsern ei ole piiratud Eesti Vabariigi territooriumiga. Konkurentsiseaduse § 2 lõike 4 tähenduses valitsevat mõju omavateks

ettevõtjateks on tegutsevad ettevõtjad, kellest üks omab teise suhtes konkurentsiseaduse § 2 lõike 4 tähenduses valitsevat mõju. Konkurentsiseaduse § 2 lõike 4 kohaselt on valitsev mõju võimalus ühe või mitme ettevõtja poolt ühiselt või ühe või mitme füüsilise isiku poolt ühiselt teise ettevõtja aktsiate või osade omamise kaudu, tehingu või põhikirja alusel või muul viisil otseselt või kaudselt mõjutada teist ettevõtjat, mis võib seisneda õiguses:

- 1) oluliselt mõjutada teise ettevõtja juhtorganite koosseisu, hääletamist või otsuseid või
- 2) kasutada või käsutada teise ettevõtja kogu vara või olulist osa sellest.

Ühte kontserni kuuluvad isikud loetakse üheks toetuse taotlejaks. Näiteks kui kontserni A (emaettevõtja) kuuluvad isikud B (tütarettevõtja) ja C (tütarettevõtja). Ettevõtja A (emaettevõtja) ja ettevõtja B (tütarettevõtja) soovivad nimetatud toetust taotleda. Ettevõtja A ja ettevõtja B mõlemad taotlevad toetust 400 000 eurot. Kui ettevõtjale A määrati juba toetust 350 000 euro ulatuses, siis ettevõtjale B saab maksimaalset määrata toetust 50 000 euro ulatuses, sest nad loetakse üheks ettevõtjaks. Sätestatu eesmärk on vältida ebatervet konkurentsikeskkonda ning hajutada toetust ühtlasemalt enama arvu ettevõtjate vahel.

Samuti sätestatakse eelnõus, et üks toetuse taotleja võib taotleda toetust § 4 lõigetes 4 ja 5 sätestatud ulatuses ning need summad võivad ühe toetuse taotleja kohta kumuleeruda. Eestis on seapidamine koondunud ja ühel isikul on tihti mitu loomapidamisettevõtet. Andmaks võimalus suurendada bioohutust rohkemates loomapidamisettevõtetes, võib kumuleerida lõigetes 4 ja 5 toodud toetuse suuruseid. Näiteks kui isikul on kaks tegevuskohta, ühes loomapidamisettevõttes diagnoositi pärast 30. juunit 2025. aastal SAK ja ta võttis pärast 30. juunit 2025. aastal kasutusele ühe täiendava loomapidamisettevõtte (toetuse maksimaalne suurus sellise loomapidamisettevõtte kohta on 250 000 eurot) ning teine loomapidamisettevõtte, kus SAKi ei diagnoositud (toetuse maksimaalne suurus sellise loomapidamisettevõtte kohta on 200 000 eurot), siis saab ta toetust taotleda ulatuses, mis on sätestatud lõigetes 4 ja 5 ehk kokku 450 000 eurot.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse, millised kulud on abikõlblikud ja millised kulud ei ole abikõlblikud.

Eelnõu § 5 lõike 1 kohaselt peavad kõik abikõlblikud kulud olema mõistlikud, selged ja üksikasjalikult kirjeldatud ning toetuse taotleja peab tagama kasutatava toetusraha otstarbeka ja säästliku kasutamise. Kulud, mille hüvitamiseks toetust taotletakse, peavad olema majanduslikult otstarbekad ja vajalikud SAK-i leviku ennetamiseks. Samuti ei tohi kavandata ning tehtud kulud olla põhjendamatult kõrged võrreldes tavaliselt sarnase tegevuse eest tasutava hinnaga. Nimetatud nõudega tagatakse kasutatava toetusraha otstarbekas ja säästlik kasutamine.

Eelnõu § 5 lõike 2 kohaselt, kui toetust taotletakse ehitise (sh konteiner või soojak) ehitamiseks, siis on abikõlblik kulu ehitise püstitamise, rajamise, paigaldamise või rekonstrueerimise kulu. Seega on selles määruses sätestatud abikõlblikeks kuludeks vaid osa ehitusseadustiku § 4 lõikes 1 sätestatud tegevustest.

Eelnõu § 5 lõike 3 kohaselt, kui toetust taotletakse masina, seadme või muu asja ostmiseks, siis loetakse abikõlblike kulude hulka masina, seadme või muu asja ostmise ja paigaldamise, seadistamise, kohaletoometamise või kasutamise väljaõppe kulu (näiteks kui seadme eripära tõttu saab seda paigaldada üksnes seadme müüja või muu kvalifitseeritud spetsialist). Kui masina, seadme või muu asja kasutamine eeldab selle müüja või paigaldaja poolset esialgset väljaõpet, sealhulgas tutvustust, siis ka need kulud on abikõlblikud. Lisaks loetakse abikõlblike kulude hulka masina, seadme või muu asja kasutamiseks vajaliku seadme, tarkvara või infotehnoloogilise seadme ning selle paigaldamise või seadistamise kulu. Näiteks kui toetust taotletakse desobarjääri ostmiseks ning desobarjääri kasutamiseks on vajalik infotehnoloogiline lahendus, mis doseerib desinfitseerimisvahendit ning selle pritsimise survet, siis abikõlblik kulu on nii desobarjääri ostmise kulu kui ka infotehnoloogilise lahenduse kulu.

Eelnõu § 5 lõike 4 kohaselt loetakse abikõlblikuks kuluks kasutatud masina, seadme või muu asja ostmise kulu (eelnõu § 3 lõike 1 punkt 3), kuid üksnes siis, kui masin, seade või muu asi ei

ole taotluse esitamise ajal vanem kui viis aastat, selle ostmiseks ei ole kasutatud toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu vahenditest, sealhulgas välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi, ning nimetatud seadme, masina või muu asja hind ei ületa selle turuväärtust ja on väiksem kui uue samaväärse seadme, masina või muu asja hind. Kasutatud seadme, masina või muu asja puhul kontrollitakse üldjuhul seadme, masina või muu asja vanust tootja tehnilise passi andmete, ostu-müügilepingute, tootja poolt välja antud garantiidokumentide, müüja kinnituste ja muude dokumentide alusel.

Eelnõu § 5 lõikes 5 on selgitatud, millised kulud ei ole abikõlblikud.

Näiteks on mitteabikõlblikud maa ostmiseks tehtud kulutused, käibemaks, riigilõiv, trahv, finantskaristus ning vaide ja kohtumenetluse korral menetluskulud; mitmesugused tegevuskulud, näiteks kulutused õigusteenusele või raamatupidamisteenusele või kulud, mis ei ole toetatava tegevuse elluviimisega otseselt seotud kulud. Käibemaks on abikõlblik ainult siis, kui toetuse saajal ei ole teoreetilist võimalust selle tagasisaamiseks riigilt. See tähendab, et käibemaks ei ole abikõlblik ka juhul, kui toetuse saaja ei ole käibemaksukohustuslane, kuid omab kõiki võimalusi käibemaksukohustuslaseks registreerimiseks ja riigilt käibemaksu tagasisaamiseks.

Mitteabikõlblik kulu on ka tasu toetuse taotleja enda ja tema töötaja tehtud töö eest. Kui erinevad veo- või sõidukulud ei ole seotud masina, seadme või muu asja veo, paigaldamisega või seadistamisega, siis ei ole need kulud ka abikõlblikud. Eesmärk on vältida olukordi, kus soetatava masina, seadme või muu asja veokulusid n-ö peidetakse masina, seadme või muu asja hinna sisse. Sealjuures ei ole oluline, kas nimetatud veotöö teostajaks on sama ettevõtja, kellelt ostetakse see seade, masin või muu asi või mitte. Näiteks, kui seade ostetakse ettevõtjalt A ja seadme toimetab kohale ettevõtja B, siis loetakse need kulud (seadme ostmise ja kohaletoimetamine) abikõlblike kulude hulka.

Mitteabikõlblikuks kuluks loetakse ka liisingumakse. Samuti on mitteabikõlblik kulu vee ja desinfitseerimisvahendi ostmise kulu olenemata sellest, et need kulud on vajalikud SAK-i leviku ennetamiseks, kuna nende kulude puhul on tegemist n.ö tavapäraseks tegevuseks tehtava kuluga.

Topeltrahastamise vältimiseks on mitteabikõlblik kulu ka see kulu (näiteks konkreetse desinfitseerimismasina ostmise kulu), mille kohta on toetuse taotleja juba saanud toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisabi vahenditest või muud tagastamatut riigiabi. Eelkõige on siinkohal mõeldud strateegiakava alusel antavaid toetusi või struktuurifondide vahenditest saadud abi ja toetusi. Oluline on toetuse andmisel veenduda, et ei esineks kulude kattuvusi käesolevas määruses sätestatud toetatavate tegevustega. Näiteks on põllumajandustootjatel võimalik taotleda toetust bioohutuse suurendamiseks vajalike tegevuste elluviimiseks regionaal- ja põllumajandusministri 12. juuni 2025. a määruse nr 56 „Perioodi 2023–2027 eriti ohtliku loomataudi ennetamise investeeringutoetus“ kui ka regionaal- ja põllumajandusministri 10. märtsi 2025. a määruse nr 23 „Perioodi 2023–2027 põllumajandusettevõtja keskkonna- ja kliimapoliitika eesmärkide saavutamise investeeringutoetus“ alusel.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse, kes saab toetust taotleda.

Eelnõu § 6 lõike 1 kohaselt antakse toetust FIE-le või juriidilisele isikule, kes tegeleb ELTL I lisaga hõlmatud põllumajandustoodete esmatootmisega seakasvatuse tegevusvaldkonnas. Nimetatud valdkond on valitud seetõttu, et SAK-i edasise leviku korral on sigade pidamise ettevõtted ohustatud ja 2025. aasta SAK puhang näitas, et senine bioohutusmeetmete rakendamise tase ei ole piisav. Seakasvatus on üle elanud mitmeid majandusraskusi, mille tulemusel on põllumajandustootjad mittetootlikke investeeringuid (sh investeeringud bioohutusse) edasi lükanud. Mittetootlikud investeeringud on investeeringud, mis ei anna märkimisväärset käivet, sissetulekut või tulu ega suurenda oluliselt toetusesaaja ettevõtte väärtust, kuid avaldavad positiivsest mõju taudi leviku tõkestamisele.

Teiseks oluliseks toetuse saamise eelduseks on see, et taotleja pidas taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu viimase päeva seisuga vähemalt ühele loomühikule (edaspidi LÜ) vastaval hulgal sigu (välja arvatud juhul kui tema sigadel puhkes SAK ja kõik sead hukati). Samuti saab toetust taotleda, kui toetuse taotleja sigadel puhkes pärast 30. juunit 2025. aastal Aafrika seakatk, kõik tema sead hukkusid või hukati ning ta ei ole toetuse taotlemise ajaks oma seakarja jõudnud taastada, siis peavad sellel toetuse taotlejal olema sead hiljemalt tegevuste täielikku elluviimist tõendavate dokumentide esitamisele vahetult eelnenud kuu viimase päeva seisuga. See tehakse kindlaks põllumajandusloomade registri andmetel, lähtudes maaeluministri 25. novembri 2021. aasta määrusest nr 74 „Põllumajanduslooma märgistamise ja registreerimise ning veisepassi väljastamise kord, põllumajanduslooma tapmisest ja hukkumisest ning kõrvaldamisest teavitamise kord ning identifitseerimisvahendi eemaldamise ja asendamise nõuded“. Nimetatud määruse kohaselt tuleb kuu viimase päeva sigade arvu seis teavitada põllumajandusloomade registrile hiljemalt järgneva kuu 5. kuupäevaks. Loomade pidamise nõue on sätestatud ja see on oluline seetõttu, et toetatavad tegevused viiakse ellu loomapidamisettevõttes, kus loomi peetakse. Pärast 30. juunit 2025. aastal, kui ametliku kinnistust sai esimene SAK-i juhtum kodusigadel, on mitmed põllumajandustootjad juba alustanud investeeringute tegemist, et takistada SAK-i levikut, millest tulenevalt on oluline toetada just neid põllumajandustootjaid, kes on aktiivselt asunud tegema mittetootlikke investeeringud, mille hulka kuuluvad ka investeeringud bioohutuse suurendamiseks, et hoida ära ulatuslik majanduslik kahju ja tagada toiduga kindlustatus. Samal põhjusel on kehtestatud ühe LÜ nõue. Ühe LÜ nõude kehtestamisega eelistatakse kolme või enama sea pidajaid, kelle sigade SAKi nakatumise korral oleks negatiivne mõju toiduga kindlustatusele ja majanduslik kahju suurem.

Eelnõu § 6 lõikes 2 sätestatakse, et kui toetust antakse eelnõu § 3 lõikes 3 nimetatud loomapidamisettevõtte ehk pärast 30. juunit 2025 kasutusele võetud loomapidamisettevõtte kohta, pidi toetuse taotlejal põllumajandusloomade registri andmetel olema:

- 1) 30. juunil 2025. aastal vähemalt ühele LÜ-le vastaval hulgal sigu ja
- 2) tal on taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu viimase päeva seisuga vähemalt ühele loomühikule vastaval hulgal sigu ning
- 3) toetuse taotleja sigadel puhkes pärast 30. juunit 2025. aastal SAK.

Arvestades piiratud rahalist ressursi toetatakse täiendavalt kasutusele võetud loomapidamisettevõtetesse bioohutuse investeeringute tegemisel üksnes neid põllumajandustootjaid, kellel tekkis SAK puhangu tõttu reaalne vajadus täiendavate loomapidamisettevõtete kasutuselevõtuks, mitte lihtsalt uute loomapidamisettevõtete rajajaid. Oluline on toetuse andmisel veenduda, et loomapidamisettevõttes on loomi peetud ja suure tõenäosusega toetuse taotleja peab neid ka tulevikus ja selle tarbeks teeb investeeringuid bioohutuse suurendamiseks.

Eelnõu § 6 lõikes 3 sätestatakse, et sigade LÜ-deks ümberarvutamise korral kasutatakse maaeluministri 30. septembri 2022. aasta määruse nr 53 „Põllumajanduses kasutatava eriotstarbelise diislikütuse ostuõiguse andmine” § 2 lõikes 2 sätestatud koefitsiente. Sigade LÜ-deks ümberarvutamise koefitsient on 0,34 ehk toetuse taotlejal pidi olema vähemalt kolm siga.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse nõuded toetuse taotlejale.

Eelnõu § 7 lõikes 1 sätestatakse, et toetuse taotlejal ei tohi olla likvideerimismenetlust ega pankrotimenetlust. See tähendab, et toetuse taotleja äritegevus peab olema stabiilne ning ta ei tohi olla finantsraskustes. Lisaks ei tohi toetuse taotlejal olla kohtuotsusega välja kuulutatud pankrotti või algatatud sundlõpetamist. Samuti ei tohi toetuse taotlejal olla kehtivat äriregistrist kustutamise hoiatust, mis võib tähendada, et toetuse taotleja juriidiline seisund ei ole korras või tal on võlgnevused riigi ees.

Pankrotiseaduse § 1 lõigete 2 ja 3 kohaselt on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja sissenõutavaks muutunud nõuet ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine ning juriidilisest isikust võlgnik on maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Kohustustena arvestatakse ka nõudeid, mis ei ole muutunud sissenõutavaks. Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*) kontrollib toetuse taotleja ja toetuse saaja suhtes võimaliku algatatud likvideerimismenetluse või ajutise pankrotihalduri või väljakuulutatud pankrotiotsuse olemasolu ametlikust võrguväljaandest Ametlikud Teadaanded.

Eelnõu § 7 lõikes 2 sätestatakse, et toetuse taotleja riikliku maksu võlg, sealhulgas maksuhalduri haldusaktiga kindlaks määratud intress, on väiksem kui 100 eurot või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud. Maksuvõla tasumise ajatamise korral on maksuvõlg, mille tasumise tähtaeg on möödunud, tasutud ettenähtud summas. Sätte eesmärk on tagada, et toetust saavad vaid need isikud, kes on oma kohustused riigi ees täitnud. Toetust antakse üksnes neile, kes on majanduslikult jätkusuutlikud.

Maksukorralduse seaduse § 32 kohaselt on maksuvõlg maksukohustuslase poolt tähtpäevaks tasumata jäetud maksusumma, tähtpäevaks tasumata jäetud maksusummalt arvestatud intress ning tollivõlast tulenev tähtpäevaks tasumata maksusumma ja sellelt arvestatud intress.

Eelnõu § 7 lõikes 3 sätestatakse, et kui toetuse taotleja on saanud varem toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi või vähese tähtsusega abi, mis on kuulunud tagasimaksmisele, on tagasimaksmisele kuulunud summa tähtajal tagasi makstud või toetuse tagasimaksmise ajatamise korral on tagasimaksed tasutud ettenähtud tähtajal ja summas. Selle nõude eesmärgiks on maandada riigile lisanduvate rahaliste kohustuste (rikkumiste tagasimaksed) tekkimise riski ning tagada vahendite kasutamise sihtotstarbelisus ja jätkusuutlikkuse suurendamine.

Eelnõu § 7 lõikes 4 sätestatakse, et toetuse taotlejal ei tohi olla kehtivat karistust loomakaitseseaduse §-s 66¹⁰ – loomapidamise õigusega isiku toimingud, veterinaarseaduse §-s 104 – loomataudi kahtlusest ja diagnoosimisest, sealhulgas peetavate loomade ulatuslikust haigestumisest ja hukkumisest, teavitamise nõuete rikkumine, 105 – eriti ohtliku loomataudi ohu, kahtluse ja puhkemise korral loomataudi tõrjeks rakendatavate meetmete eiramine ning loomatauditõrje nõuete rikkumine või 106 – kohustuslikult tõrjutava ja vajaduspõhiselt tõrjutava loomataudi ennetamiseks ja tõrjeks rakendatavate meetmete eiramine ning loomatauditõrje nõuete rikkumine, ega karistuseseadustiku §-s 49¹ – ettevõtluskeeld, 52² – loomapidamise keeld, 55¹ punkt 2 – juriidilise isiku lisakaristused, 192 – nakkushaiguse ja loomataudi leviku ohu põhjustamine, 193 – nakkushaiguse ja loomataudi leviku põhjustamine, 372 – tegevusloata ja keelatud majandustegevus sätestatud süütegude toimepanemise eest.

Riigikohtu otsusele nr 3-3-1-85-149² tuginedes, mis puudutab toetuse taotleja kohustust täita muuhulgas ka loomade heaolu nõudeid ning toetuse taotleja suhtes jõustunud süüdimõistvat süüteo otsust nende nõuete rikkumise eest, on määruses välja toodud konkreetsed väär- ja kuriteod, mille toimepanemise puhul on põhjust kahelda toetuse taotleja tahtes või võimekuses viia toetatav tegevus ellu õiguspäraselt. Seega, kui toetuse taotleja kohta on karistusregistrisse kantud karistusandmeid määruse § 7 lõikes 4 sätestatud süüteo toimepanemise eest, siis selline toetuse taotleja ei vasta nõuetele ja talle toetust ei anta.

Valdavas enamuses on välja valitud süüteod seotud põllumajandusliku tegevusvaldkonnaga. Arvestades, et toetusega jagatakse riigieelarvelisi vahendeid, mida on piiratud ulatuses, on oluline, et nimetatud vahendeid saaksid kasutada üksnes õiguskuulekad põllumajandustootjad, kes on täitnud õigusaktides sätestatud nõudeid ja on suutnud oma tegevust õiguspäraselt korraldada.

² Riigikohtu halduskollegiumi 11. märtsi 2015. a otsus nr 3-3-1-85-14.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse taotluse esitamine ja taotluste esitamise tähtaeg.

Eelnõu § 8 lõikes 1 sätestatakse, et toetuse saamiseks esitab toetuse taotleja selleks ettenähtud tähtajal elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIA-le taotluse.

Eelnõu § 8 lõikes 2 sätestatakse, et PRIA teatab taotluse esitamise tähtaja, avaldades selle ametlikus võrguväljaandes Ametlikud Teadaanded ja oma veebilehel.

Eelnõu § 8 lõikes 3 sätestatakse, et toetuse taotleja esitab eraldi taotlused § 3 lõikes 3 nimetatud loomapidamisettevõtete ja teiste loomapidamisettevõtete kohta, mis võib sisaldada rohkem kui üht toetatavat tegevust. See tähendab, et taotleja koondab ühte taotlusesse kõik enne 30. juunit 2025. aastal kasutusel olnud loomapidamisettevõtted, mille kohta ta soovib toetust taotleda ja teise taotlusesse kõik SAKi tõttu pärast 30. juunit 2025. aastal kasutusele võetud loomapidamisettevõtted, märkides kõik selle toetuse taotleja poolt igas konkreetses loomapidamisettevõttes tehtavad toetatavad tegevused.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse nõuded taotlusele ja toetatava tegevuse elluviimisele.

Eelnõu § 9 lõikes 1 sätestatakse, mis andmed ja dokumendid taotluses tuleb esitada. Taotlus peab sisaldama teavet, mille alusel saab kindlaks teha määruuses sätestatud tingimuste täitmise ja koguda vajalikke statistilisi andmeid, mida saab hiljem kasutada toetusega saavutatavate mõjude kindlakstegemiseks. Näiteks peab toetuse taotleja esitama andmed toetuse taotleja kontserni liikmete ja toetuse taotleja üle lepingu või muu alusel valitsevat mõju omava isiku kohta, mille abil määratakse kindlaks eelnõu § 4 lõigetes 4 ja 5 sätestatud toetuse taotlejale maksimaalne võimalik toetuse suurus. Punkti 6 kohaselt peab toetuse taotleja esitama toetatava tegevuse raames tellitud või tellitava töö või teenuse või ostetud või ostetava vara kulude mõistlikkust tõendavad asjakohased dokumendid. Sellisteks dokumentideks on näiteks kirjavahetus teenusepakkujatega, kuvatõmmis e-poes pakutavatest masinatest või seadmetest või muu asjakohane dokument, millega tõendatakse tehtavate või tehtud kulude mõistlikkust. Punkti 8 kohaselt peab toetuse taotleja, kes viib toetatavad tegevused ellu eelnõu § 3 lõikes 3 nimetatud loomapidamisettevõttes, esitama dokumendi, mis tõendab, et toetuse taotlejal on õigus seda loomapidamisettevõtet kasutada asjaõiguslikul või võlaõiguslikul alusel vähemalt kolm aastat arvates toetuse taotluse esitamisest näiteks kasutusvalduse või üüri- või rendilepingu alusel. Omandiõigus ja reeglina ka muud asjaõiguslikud kinnisasja kasutamise alused on nähtavad kinnistusraamatust.

Eelnõu § 9 lõikes 2 sätestatakse, et kasutatud masina, seadme või muu asja ostmise korral esitab toetuse taotleja koos taotlusega müüja väljastatud dokumendi, mis tõendab, et ostetav masin, seade või muu asi on toodetud taotluse esitamise päevast arvates vähem kui viis aastat tagasi ning selle ostmiseks ei ole kasutatud toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest ega muud tagastamatut riigiabi.

Eelnõu § 9 lõikes 3 sätestatakse, millised dokumendid ja andmed tuleb esitada, kui toetatav tegevus on täielikult ellu viidud.

Kui toetatav tegevus on toetuse taotlemise ajaks täielikult ellu viidud tuleb koos taotlusega esitada:

- 1) selle isiku väljastatud arve-saateleht või arve, kellelt toetuse taotleja tellis töö või teenuse või ostis vara;
- 2) punktis 1 nimetatud arve-saatelehel või arvel märgitud rahalise kohustuse tasumist tõendav maksekorraldus või väljatrükk või arvelduskonto väljavõte;
- 3) selle isiku väljastatud tehtud töö või osutatud teenuse üleandmist-vastuvõtmist tõendav dokument, kellelt toetuse taotleja tellis töö või teenuse, kui toetatavaks tegevuseks on ehitamine.

Eelnõu § 9 lõikes 4 sätestatakse, et kui toetatavaks tegevuseks on ehitise ehitamine, siis peab toetuse saajal olema ehitisregistris ehitise kohta kasutusteatis või -luba, juhul kui see on nõutav ehitusseadustiku kohaselt. Ehitusseadustiku kohaselt võib ka seadme paigaldamine olla ehitustegevus ning ka sel juhul peab toetuse taotlejal olema ehitisregistris esitatud kasutusteatis, kui see on nõutav ehitusseadustiku kohaselt.

Kasutusloa ja kasutusteatisega tõendatakse, et valminud ehtis või paigaldatud seade (toetatav tegevus) vastab ettenähtud nõuetele ning seda võib kasutada nõuete ja kasutusotstarbe kohaselt. Seega võimaldab kasutusteatis või -luba tagada, et ehitist või teatud juhtudel seadet saab hakata kasutama. Kasutusteatis või -luba peab ehitusregistri olema kättesaadav toetuse maksmise otsuse ajaks, taotluse koos elluviimist tõendavate dokumentidega võib ära esitada ka enne seda. Seega täielikult ellu viidud tegevuse eelduseks on, et täidetud on kõik tingimused soetatud või ehitatud vara kasutamiseks.

Eelnõu § 9 lõikes 5 sätestatakse, et kui toetatav tegevus ei ole taotluse esitamise ajaks täielikult ellu viidud, esitab toetuse taotleja koos taotlusega dokumendi, mis tõendab siduvate kohustuste võtmist (siduvate kohutuste võtmist on selgitatud eelnõu § 3 lõike 4 selgitava osa juures). Paragrahv 9 lõikes 3 nimetatud tegevuse elluviimist tõendavad dokumendid esitab taotleja sellisel juhul PRIA-le hiljem, kuid hiljemalt 31. detsembril 2026. aastal.

Eelnõu § 9 lõikes 6 sätestatakse, et kui toetuse taotleja on FIE või juriidiline isik, kelle sigadel puhkes pärast 30. juunit 2025. aastal Aafrika seakatk ning kõik tema sead hukkusid või hukati, siis peab tal hiljemalt toetatava tegevuse täielikku ellu viimist tõendatava dokumendi esitamisele vahetult eelnenud kuu viimase päeva seisuga olema põllumajandusloomade registris registreeritud loomapidamisettevõttes vähemalt ühele loomühikule vastaval hulgal sigu.

Eelnõu §-s 10 sätestatakse, et taotluses esitatud andmete õigsust ning toetuse taotleja, taotluse ja toetatava tegevuse vastavust toetuse saamise nõuetele kontrollib PRIA.

Eelnõu §-s 11 sätestatakse taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine.

Eelnõu § 11 lõike 1 kohaselt vastab taotlus nõuetele, kui toetuse taotleja, taotlus ja toetatav tegevus vastavad maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse, riigiabi suunistes ja määruses sätestatud nõuetele.

Eelnõu § 11 lõikes 2 sätestatakse, et PRIA rahuldab kõik nõuetekohased taotlused toetuseks ettenähtud vahendite piires. Kui toetusteks ettenähtud vahenditest ei piisa kõigi nõuetekohaste taotluste rahuldamiseks, rahuldatakse esmalt taotlused, kus toetatav tegevus on täielikult ellu viidud ja seejärel ajaliselt varem esitatud taotlused. Ülejäänud toetuse taotlejate taotlused jäetakse rahuldamata maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse § 7 punkti 7 alusel.

Eelnõu § 11 lõikes 3 sätestatakse, et kui nõuetekohast taotlust ei ole võimalik täies ulatuses rahuldada, sest taotletava toetuse suurus ületab toetuseks ettenähtud vahendite jäägi, võib PRIA teha taotluse osalise rahuldamise otsuse tingimusel, et taotluses kavandatud tegevus viiakse ellu ja toetuse andmise eesmärgid saavutatakse. Sellisel juhul antakse toetust osaliselt vastavalt olemasolevatele rahalistele vahenditele. Kui toetuse taotleja ei ole taotluse osalise rahuldamise otsusega nõus, teeb PRIA taotluse rahuldamata jätmise otsuse.

Eelnõu § 11 lõike 4 kohaselt teeb PRIA taotluse rahuldamise otsuse või taotluste rahuldamata jätmise otsuse 60 päeva jooksul arvates taotluse esitamise tähtpäevast. Taotlus jäetakse rahuldamata MPKS § 14 alusel.

Eelnõu § 11 lõike 5 kohaselt ei tee PRIA enne taotluse rahuldamise otsust, kui Euroopa Komisjon on teinud §-s 2 nimetatud riigiabi suuniste alusel esitatud riigiabi teatise kohta lubava otsuse.

Eelnõu § 11 lõikes 6 sätestatakse, et kui Euroopa Komisjoni otsusest tulenevalt muudetakse riigiabi makstava toetuse andmise tingimusi, määratakse toetuse taotlejale tähtaeg taotluse toetuse andmise tingimustega kooskõlla viimiseks. Kui toetuse taotleja ei ole nõus taotlust muutma või ei tee seda määratud tähtaja jooksul, jäetakse taotlus rahuldamata.

Eelnõu § 11 lõikes 7 sätestatakse, et kui Euroopa Komisjon riigiabi andmiseks luba ei anna, jäetakse taotlus rahuldamata.

Eelnõu §-s 12 sätestatakse toetuse maksmine.

Eelnõu § 12 lõikes 1 sätestatakse, et toetus makstakse üksnes abikõlblike kulude hüvitamiseks ja tingimusel, et toetuse saaja on järginud toetatava tegevuse elluviimisel kõiki nõudeid. Kõnealuste nõuetena vaadeldakse eeskätt seda, et elluviidud tegevus vastaks §-s 3 sätestatud nõuetele, tööd ja teenused oleks teostatud ja vara üleantud ning toetuse saaja on enda poolt kulude eest tasunud. Niisamuti on toetus saajal kohustus pidada kinni tähtaegadest.

Eelnõu § 12 lõike 2 kohaselt peab see toetuse taotleja, kes ei ole esitanud § 9 lõikes 3 nimetaud tegevuse elluviimist tõendavad dokumendid, esitab need siis, kui tegevus on täielikult ellu viidud. Dokumendid tuleb PRIA-le esitada elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu hiljemalt 31. detsembril 2026. aastal.

Eelnõu § 12 lõikes 3 sätestatakse, et PRIA teeb toetuse saaja esitatud toetatava tegevuse elluviimist tõendavate dokumentide alusel toetuse maksmise otsuse sellise aja jooksul, et toetusraha oleks võimalik kanda toetuse saaja arvelduskontole kahe kuu jooksul arvates § 9 lõikes 3 nimetatud nõuetekohaste dokumentide saamisest ning sama paragrahvi lõigetes 4 ja 6 sätestatud tingimuste täitmisest.

Eelnõu § 12 lõikes 4 sätestatakse, et PRIA teeb toetuse maksmisest keeldumise otsuse 25 tööpäeva jooksul toetuse maksmisest keeldumise aluseks olevast asjaolust teadasaamisest arvates. Toetuse maksmisest keeldumise otsuse korral tunnistab PRIA taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks.

Eelnõu §-s 13 sätestatakse rakendussäte, mille kohaselt täiendatakse regionaal- ja põllumajandusministri 22. detsembri 2025. a määruse nr 109 „2026. aastal maaelu ja põllumajandusturu korraldamiseks antavad toetused” § 1 punktiga 6 järgmises sõnastuses: „6) erakorraline investeeringutoetus sealihatootjatele Aafrika seakatku ennetamiseks.”.

Eelnõu § 14 näeb ette määruse kehtivusaja, kuna tegemist on ühekordse erakorralise toetusmeetmega. Määrus kehtib kuni 31. detsembrini 2027. aastal, selleks ajaks on toetuse taotlemisega seotud menetlused ja otsused tehtud.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks järgmised Euroopa Liidu õigusaktid:

- 1) komisjoni teatise „Suunised põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades antava riigiabi kohta“ (ELT C 485, 21.12.2022, lk 1–90);
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2016/429 loomataudide kohta, millega muudetakse teatavaid loomatervise valdkonna õigusakte või tunnistatakse need kehtetuks (loomatervise määrus) (ELT L 84, 31.3.2016, lk 1–208).

Eelnõus nimetatud Euroopa Liidu õigusaktid on kättesaadavad Euroopa Liidu Teataja veebilehel <http://eur-lex.europa.eu>

4. Määruse mõjud

Määruse rakendamine aitab sigade pidamisega tegelevatel ettevõtjatel suurendada bioohutuse taset loomapidamisettevõtetes, et ennetada SAK'i jõudmist loomapidamisettevõttesse. Määrus avaldab positiivset mõju Eesti toidujulgeolekule kuivõrd toetatakse investeeringuid sealihasektoris ehk esmatootmise tegevusvaldkonnas, kus toodetakse 55% Eesti lihatoodangust. 2025. aasta septembri seisuga oli põllumajandusloomade registri andmetel Eestis 146 loomapidamisettevõtet ehk tegevuskoha, kus 92 loomapidajat pidas 231 273 siga. Seapidajates 63 olid juriidilised isikud või FIED ja neist 71%-l oli kolm või enam siga. Kolm ja enam siga pidavatel juriidilistel isikutel või FIEdel oli 83 loomapidamisettevõtet ja neis peeti 231 175 siga ehk 99,96% Eestis peetud sigadest.

Määruse rakendamisega soovitakse vältida või vähendada SAK puhangutega kaasnevat majanduslikku kahju. Ainuüksi 2025. aasta 11 taudikolde likvideerimisega seotud hinnanguline kulu on 5,6 mln eurot. SAK-i puhang mõjutab esmalt seapidajat, kuid negatiivne mõju kandub edasi töötlejatele, kaubandusele ja lõpptarbijale. Kodumaise tooraine vähenemine võib suurendada importtooraine kasutamist, mis on kulukam ning survestab lihatööstuste marginaale, eriti kui hinnatõusu ei ole võimalik tarbijatele edasi kanda. Ebastabiilne tootmismahdade planeerimine võib mõjutada nii 2025. aasta kui ka järgnevate perioodide majandustulemusi. Arvestades, et lihatööstuste kasumlikkus on olnud ka varasemalt kõikuv (nt 2022. aasta aruandeaasta kahjum –29 mln eurot), suureneb sektori haavatavus veelgi. Kaubandussektorile avaldub surve leida alternatiivseid tarnijaid ning säilitada hindade konkurentsivõime olukorras, kus tarbijate hinnatundlikkus on kõrge. Lõpptarbijale avaldub mõju võimalike hinnatõusude, kodumaise sealiha piiratud saadavuse ja suurema impordisõltuvuse kaudu, mis võib süvendada hinnakõikumisi jaekaubanduses.

Määruse kehtestamine ei too endaga kaasa organisatsioonilisi muudatusi avalikus sektoris. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi haldusalas ei muutu määruse jõustumisel ülesannete ega pädevuse jaotus. Määruse rakendamisest ei tulene välissuhetealast, sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju, samuti ei oma määruse rakendamine mõju riigi julgeolekule ega kohaliku omavalitsuse korraldusele. Toetus hõlmab kogu Eesti territooriumi ning tagab võimalused ja toetuse kõikidele Eesti piirkondadele. Määruse rakendamiseks vajalikke menetlustoiminguid teeb PRIA, kellel on olemas määruse menetlemiseks vajalik haldussuutlikkus ja tehniline võimekus.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks eraldas Vabariigi Valitsus 2025. aasta 31. juulil ja 21. augustil Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile 1,5 miljonit eurot SAK ennetamise investeeringutoetuse rakendamiseks põllumajandustootjatele ning 1,5 mln eurot täiendavateks investeeringutoetuseks seakasvatustevõtjatele loomakasvatushoonete kasutuselevõtuks kriisi lahendamisel. Eelnõu rakendamisega kaasnevad menetluskulud on kuni 5% toetuse eelarvest.

Määruse rakendamine ei too kaasa tulusid riigieelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks PRIA-le ning Põllumajandus- ja Toiduametile, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eesti Tõusigade Aretusühistule ja Eestimaa Talupidajate Keskkliidule.

Kuna Rahandusministeerium ei ole Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reglement“ § 7 lõike 4 kohaselt ettenähtud tähtaja jooksul eelnõu

kooskõlastanud ega jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu nimetatud määruse § 7 lõike 4 kohaselt kooskõlastatuks.

Eelnõu kohta esitas ettepanekud Eesti Tõusigade Aretusühistu. Esimene ettepanek puudutas toetatavate tegevuste lisamist järgmiselt: hügieenisõlmede ümberehitus, sulgude ja lihtsamate söödaliinide soetamine, võimsad professionaalsed desinfitseerimisseadmed (sh motopritsid), ventilatsiooni- ja küttesüsteemide uuendamine, putukatõrje püsilahendus, vahelüüside rajamine ja nendega seotud rekonstrueerimistööd, pinnasetööd, põhuhoidlate bioturvalisuse parandavaid ehitusinvesteeringud, rasketehnika soetamine, kõvakattega teed. Esitatud ettepanekuga on osaliselt arvestatud. Toetust antakse riigiabi suuniste punktis 370 alapunkti a (bioturvameetmetega seotud kulude hüvitamiseks) kohaselt ja sellisteks tegevusteks, mis on vajalikud bioohutuse suurendamiseks SAKi leviku ennetamisel loomapidamisettevõttes. Selle toetuse raames ei anta toetust põllumajandustootja sigade pidamisega kaasnevate tavapäraste tegevuskulude või investeeringute hüvitamiseks nagu näiteks sigade sulu või aediku või tavapärase söötmissaadme ostmiseks ja paigaldamiseks.

Teine ettepanek oli lubada investeeringuid teha pikemate rendi- ja kasutuslepingute alusel ning võimaldada investeeringu jääkmaksumuse hüvitamist lepingu ennetähtaegsel lõppemisel. Esitatud ettepanekuga on osaliselt arvestatud. Eelnõu kohaselt on taotleja sigade SAKi haigestumise tõttu pärast 30. juunit 2025. aastal kasutusele võetud loomapidamisettevõttes bioohutuse investeeringute toetamisel seatud omandi või kasutamise õiguseks vähemalt kolm aastat.

Seega ei ole pikema kui kolm aastat rendi- ja kasutuslepingu olemasolu bioohutuse suurendamiseks tehtud investeeringu toetamisel piirav. Investeeringutoetuse taotlemisel rendi- ja kasutuslepinguga seotud loomapidamisettevõtetesse tuleb silmas pidada, et toetatud tegevust peab ka sihtotstarbeliselt kasutama ja kasusaaja peab olema sigade pidamisega tegelev FIE või juriidiline isik. Võttes arvesse, et toetust antakse bioohutuse suurendamiseks SAK-i leviku ennetamisel vajalikeks investeeringuteks, siis toetatakse üksnes neid tegevusi, mida saab kasutada pikemaajaliselt.

Kolmas ettepanek oli täpsustada eelnõu § 6 lõike 1 sõnastust selliselt, et toetuse saajate hulka oleks hõlmatud ka SAKist tabandunud loomapidamisettevõtted, kus sigade pidamine on tauditõrjemeetmete tõttu ajutiselt peatunud. Ettepanekuga on arvestatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Triin Kõrgmaa

Toiduohutuse asekanstsler kantsleri ülesannetes